

UVOD

Ova knjiga je temeljito uređeni tekst doktorata koji je autor obranio 2014. godine na Sveučilištu u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek sociologije. U središtu ove knjige stoji teorijska artikulacija učinaka koje kapitalizam kao društveni odnos i sustav eksploatacije ima na poimanje i proizvodnju politike, ideologije i društva. Također, ova knjiga sadrži artikulaciju logika koje potiču reprodukciju kapitalizma.

Naslov “Logika humanizacije kapitala”, kao prvo, označava nastojanje ovog rada da cijeli niz, bilo aktualnih, bilo povijesnih sociopolitičkih diskursa za koje se može činiti da nemaju strukturalnih poveznica s razvojem kapitalizma, poveže u koherentan obrazac na čijoj osnovi počivaju obrasci reprodukcije kapitalizma kao oblika organizacije proizvodnje i kao društvenog odnosa. Kao drugo, na “Logiku humanizacije kapitala”, u kontekstu percepcije ovog rada, ne treba gledati isključivo kao na naslov koji sugerira da se radi o analizi učinaka logike kapitala (kao esencijalne logike kapitalizma) na društvo i društvene interpretacije humanističkih projekata, nego i kao na hipotezu koja se bazira na premisi da su humanistički projekti oblik depolitizacije društva te da su kao takvi ideološki oblik racionalizacije kapitalizma.

Što se teorijskog i/ili interdisciplinarnog instrumentarija tiče, ovaj rad je prvenstveno političkosociološki rad, ali ujedno i rad koji ima stanovitu interdisciplinarnu pretenziju koja se najjasnije očituje u obliku primjene teorijskog instrumentarija za koji se može reći da pripada političkoj filozofiji i dekolonijalnoj teoriji. Naime, iako se ova knjiga može disciplinarno pozicionirati kao političkosociološka analiza i/ili artikulacija, ona se također oslanja na svojevrsan interdisciplinarn pristup koji političkosociološku analizu nadograđuje širokom upotrebom političke filozofije i teorijskim instrumentarijem koji pripada dekolonijalnom teorijskom diskursu. U tom smislu, ova interdisciplinarnost sadrži elemente političke filozofije i teorije moći (Schmitt, Foucault), biopolitičke teorije (u vezi s Agambenom), nekropolitičke teorije (u vezi s Mbembeom i Gržinić), teorije upravljanja (u vezi s Kašić) te dekolonijalne teorije (Quijano, Castro-Gómez, Mignolo i drugi).

S obzirom da je kontekst unutar kojeg se artikulira ovaj rad ona vrsta socio-političkog konteksta koji bi mogli nazvati globalnim kontekstom, globalne socio-političke uvjete stvorene globalizacijom ovaj rad ne tretira kao socio-političke, ekonomske i/ili ideološke uvjete koji su odvojeni od djelovanja diskurzivnih oblika moći, nego upravo iste “uvjete” tretira kao direktne učinke djelovanja istih oblika moći. Što se općeg povijesnog okvira tiče, ovaj se rad bazira, u manjoj mjeri, na period od *post-ancien* režima (provizorno od 1789. –) do uspostave modernih sustava moći, te u većoj mjeri na analizu principa organizacije diskurzivnih oblika moći u kapitalizmu kao dominantnom sustavu moći u periodu kasnog 20. i ranog 21. stoljeća.

Prvo poglavlje, “Kolonijalizam, humanistički projekt, kapitalizam” analizira ulogu koju su paradigmatični europski humanistički projekti, u povijesnom periodu od *ancien*, preko *post-ancien* režima do modernog doba, imali u transformaciji kolonijalizma (kao sustava diferencijalnog izvlaštenja i eksploatacije) od eksplicitnog europskog političkog projekta do nominalno implicitnog oblika organizacije suvremenog kapitalističkog sustava eksploatacije, i u modernizaciji epistemoloških logika koje iste sustave i odnose racionaliziraju.

Drugo poglavlje, “Uloga liberalizacije u devalvaciji funkcije političke moći”, u povijesnom rasponu od *post-ancien* režima do modernog doba, artikulira liberalno prefiksirane oblike fleksibilizacije apsolutističkih sustava moći kao oblike devalviranja funkcije političke moći uopće. Ovo poglavlje se, dok se referira na određene principe organizacije odnosa moći i društva u Rimskom carstvu, primarno fokusira na artikulaciju učinka fleksibilizacije odnosa između paradigmatičkih oblika institucionalne moći i društva u periodu 20. stoljeća na geopolitičkom Zapadu. Općenito govoreći, ovaj dio rada smješta se u okvir koji prati progresiju dominantnih oblika organizacije moći na globalnom Zapadu u periodu od 15. do 21. stoljeća.

Treće poglavlje “Epistemologija moći” se fokusira na one principe strukturiranja i/ili progresije epistemologije moći u kapitalizmu koji su u vezi sa reorganizacijom diskurzivnih humanističkih retorika i projekata konstitutivnih za evoluciju dominantnih oblika organizacije kapitalizma od vremena kolonijalizma kao eksplicitnog političkog sustava do današnjeg neoliberalnog kapitalizma. U tom se smislu ovo poglavlje bavi epistemologijom ideologije današnjeg poretka, njegovih dominantnih oblika državnosti i ideološke diskurzivnosti u periodu kasnog 20. i ranog 21. stoljeća.

Četvrto poglavlje, “Legitimizacija represije” se fokusira na artikulaciju ideološke enuncijacije humanističkog projekta kao supernarativa pacifikacije odnosa moći i subjekta. Tretirajući legitimnost represije ne kao odraz političkih interesa (države), nego kao odraz interesa kapitala, ovo se poglavlje bavi analizom normalizacije političkoideološki nesupstancijalnih oblika represije u suvremenom kapitalizmu kao istodobno homogeno/rigidnom i inkluzivno/heterogenom sustavu moći. Ovo se poglavlje referira na kasno 20. stoljeće i politički prostor Zapada.

Peto poglavlje, “Brisanje antagonističke dimenzije između kapitala i društva: humanizacija kapitala” finalno povezuje ideološku funkciju humanističkih projekata i retorika sa suvremenim oblicima derogiranja političke kontrole nad društvom, sa modernizacijom kolonijalnih epistemologija, institucionalizacijom rasne države kao egzemplarnog oblika suvremene kapitalističke države i epistemološkom normalizacijom

redukcije antagonizma između vladajućeg i vladanih u sklopu šireg humanističkog projekta demokracije. Ovo se poglavlje također fokusira na kasno 20. stoljeće te na politički prostor Zapada, ali i cijeli prostor globaliziranog kapitalizma.

Na kraju, šesto poglavlje, "Formacija političkog subjekta i značenje političkog antagonizma" se bavi pitanjima značenja političkog antagonizma, pitanjima formacije političkog subjekta, mogućnostima politizacije društva te općenito artikulacijom mogućnosti otpora kapitalizmu.

Naime, zašto govorimo o logici humanizacije kapitala, a ne kapitalizma? Svaka struktura moći organizira konture i/ili principe odnosa između moći i društva na način na nastoji svoj sustav moći reprezentirati kao najoptimalniji, najhumaniji oblik provedbe interesa društva. Način na koji to radi kapitalizam je specifičan zato što se sustav moći, njegovi ciljevi i teleologija, podređuju logikama investiranim u organizaciju i održanje proizvodnih odnosa (koje u slučaju kapitalizma imaju oblik hijerarhija eksploatacije) koje onda, tj. iz kojih se onda derivira teleologija i *ratio* njihovog održavanja te sustava koje ih održava. Drugim riječima, s obzirom da se svaki sustav vladanja nastoji humanizirati u smislu u kojem svoje inkonzistencije pripisuje manjkavostima u organizaciji svojeg formalnog aspekta, sa kapitalizmom je slučaj da njegove glavne ideološke, epistemološke i operativne logike (logika kapitala) ne čine dio njegovog, politički ili ideološki eksplicitnog, formalno-institucionalnog aspekta, nego da ove neformalne logike konstitutivno utječu na proces proizvodnje teleologije sustava. Kapital u tom smislu nije samo oblik rezultata koji se derivira iz logike maksimizacije profita (tj. iz eksploatacije), nego i teleološki oblik cilja i/ili svrhe oko čijih interesa se kongregiraju interesi sustava moći i sa čijim interesima se sinkroniziraju interesi društva u kapitalizmu.

Vraćajući se na preliminarni opis sadržaja i koncepata kojima se ovaj rad bavi, bitno je napomenuti da analiza principa međuodnosa koji ostvaruju kapitalizam i kolonijalizam; rasizam i suvremeni oblici politike; paradigmatički oblici organizacije društvenoga i moći koja ih proizvodi čine osnovnu grupu koncepata i/ili dihotomija na kojima ovaj rad gradi svoju referentnu mrežu.

Pitanje kapitalizma kao strukture moći; funkcije političke moći; humanizma i humanističkih projekata kao ideoloških projekata kapitalizma; suvremenog kolonijalizma i dekolonijalne kritike, značenja suvremenih oblika rasizma te diferencijacije između imperijalnih i drugih oblika rasizma temeljna su pitanja na kojima počiva ova artikulacija. Iako se ovo polje analize može na prvi pogled učiniti kao preširoko i iako se koncepti koje ova analiza uključuje u svoju artikulacijsku progresiju mogu učiniti kao oni koji zahtijevaju striktnije ili disciplinarno rigidnije fokusiran pristup, upravo je progresija analize međuovisnosti svih ovih elemenata ono što čini temeljnu odrednicu ovog rada, a to je tretman svih učinaka moći kao odraza te moći.

U tom se smislu ovaj rad ne oslanja na bilo kakvu humanističku, univerzalističku ili bilo koju drugu emancipacijsku "vrijednost" koja se obično nalazi u sklopu demokratskog ili nekoga drugog nadnarativa koji, od dominantnih liberalno-demokratskih narativa, nastoji biti proglašen izdvojenim od učinaka moći, nego zauzima poziciju koja priznaje samo nužnost perpetvalne političkofilozofske analize značenja društvenih, ideoloških i epistemoloških koncepata ili diskursa koji se reprezentiraju kao najmanje dotaknuti djelovanjem i aplikacijom moći.

Kolokvijalno rečeno, ovaj rad ne počiva ni na kakvoj “vrijednosti” koja bi prethodila ili nadilazila kontekst ili prefiks proizvedenosti u/ili od nekoga ideološkog imaginarija. Naime, namjera je ovog rada da – uspostavom strukturalne poveznice između učinaka kapitala i dominantnih ideoloških i epistemoloških narativa kojima se isti učinci racionaliziraju – artikulira princip na osnovi kojega se organiziraju reorganizacije kapitalizma. U tom smislu, ova artikulacija nastoji cijelo polje učinaka i oblika racionalizacije učinaka kapitala na društvo, kao koncept organizacije kolektivnoga, sveći na svojevrsnu strukturalnu odrednicu i/ili zajednički nazivnik koji humanističke prefikse u odnosu društva prema samomu sebi tretira kao ultimativni oblik ili temelj destrukcije društva kao političke kontingencije.

Stoga, ovaj rad ne nudi rješenje niti simplifikaciju patologija, dispariteta, diskrepancija, nejednakosti, represija, hegemonija ili istina koje analizira, nego ispostavlja, tj. artikulira okvir unutar kojega ili na bazi kojega bi se isti problemi trebali i/ili mogli artikulirati.

KOLONIJALIZAM, HUMANISTIČKI PROJEKT, KAPITALIZAM

Ključni aspekt ovog prvog dijela rada se sastoji u intepretaciji odnosa između liberalno prefiksiranih ideoloških narativa sadržanih u širim narativima europskih humanističkih projekata i kapitalizma, tj. kolonijalizma kao formata organizacije kapitalističkih hijerarhija eksploatacije, kao međupovezanih i strukturalnih.

Paradigmatične europske humanističke projekte artikuliramo kao one projekte koji su inagurirali naturocentrizam, centralnost prirode kao principijelni oblik organizacije metafizičkog registra iz kojeg se ideološki derivira racionalizacija odnosa moći. Ovu reorganizaciju dominantne epistemološke logike tumačimo kao strukturalno povezanu sa načinom na koji su organizirani oblici fleksibilizacije apsolutističkih i/ili autokratskih oblika odnosa moći i oblici organizacije rane globalne ekspanzije kapitalizma u doba kolonijalizma kao eksplicitnog političkog projekta. Nalazimo dakle da je razvoj kapitalizma kao sustava eksploatacije i kolonijalizma kao dominantnog oblika organizacije i racionalizacije te eksploatacije, paralelan i u strukturalno, ideološki i epistemološki međuovisnom odnosu sa principima humanističkih projekata Prvog svijeta koji modernizaciju kapitalizma, i u kapitalizmu sadržanih kolonijalnih odnosa, racionaliziraju u sklopu perpetuiranja ideološke logike koja odnose moći locira u pretpolitički registar.

U tom smislu, legitimizaciju (kako organizacije, tako i interpretacije) odnosa dominacije kao odraza nekog naturocentričnog, metafizičkog, tj. metapolitičkog balansa koji predestinira pomenute odnose moći artikuliramo kao rani, ali ujedno i principijelni te kontinuirani oblik organizacije strukturalnog međudnosa između oslobađajuće, anti-autokratske teleologije humanističkih projekata Prvog svijeta i sistemskih te ideoloških oblika reorganizacije te modernizacije kapitalizma kao kolonijalnog odnosa dominacije.

Humanističke prefikse danas dominantnih oslobađajućih narativa poput demokracije i njihovih ideoloških logika tumačimo kao ideološke prefikse koji same humanističke projekte definiraju kao projekte koji su modernistički, progresivno optimalni u onoj mjeri u kojoj su organizirani od kapitalizma te u onoj mjeri u kojoj omogu-

ćavaju konstantnu reorganizaciju, tj. modernizaciju kapitalizma, njegovih hijerarhija eksploatacije i principijelnih ideoloških i operativnih logika

1.1 Ideološka uloga humanističkih projekata

Kapitalizam je, usprkos nastojanjima da se reprezentira kao nehegemonijski, postideološki, nediskriminacijski format organizacije proizvodnih i društvenih odnosa, tj. modernosti uopće, i dalje hegemonijska struktura moći, odnos dominacije sa jasno pozicioniranim, partikularno privilegiranim centrima akumulacije kapitala i epistemološkim monopolima na definiranje funkcije modernističkog progressa.

Radikalni disparitet u distribuciji globalnog bogatstva, klasno i rasno diskriminatorska priroda eksploatacije te strukturiranje proizvodnih i društvenih odnosa kao eksploatacijskih hijerarhija svjedoči o kapitalizmu kao kolonijalnom odnosu dominacije i sustavu moći koji je rigidno ideološki, epistemološki i organizacijski utemeljen na imperativima maksimizacije profita i održanja privilegiranoosti partikularnih aktera unutar kapitalizma. S obzirom da kapitalizam nema cilj, te s obzirom da je Prvi svijet kapitala, kao paradigmatični privilegirani geopolitički akter, ideološki definirao kapitalizam kao najoptimalniji oblik organizacije modernističkog progressa, postaje očito da je – iz perspektive nužnosti proizvodnje ideološke te teleološke svrhe imperativu maksimizacije profita – kapitalizam svoju teleologiju epistemološki povezao sa teleologijom modernosti, točnije, sa teleologijom humanističkog projekta sadržanog u ideološkoj jezgri projekta modernosti.

Bez obzira da li se teleologija projekta modernosti danas u Prvom svijetu interpretira kao oblik progressa ka oslobođenju (širih slojeva populacije) od političko-ideoloških aspekata organizacije moći (koju postuliraju liberalno prefiksirani diskursi) ili kao oblik progressa ka izjednačavanju ideoloških i reakcionarnih aspekata moći (koju postuliraju populističko-konzervativni diskursi), ona se epistemološki interpretira kao oblik linearnog progressa od primitivnog ka civiliziranom što je fundamentalni postulat svih dominantnih humanističkih projekata Prvog svijeta. Implikacija koju ovakvo tumačenje, tj. postuliranje definicije progressa nosi, nije sadržana samo u implikaciji koja izjednačava primitivno sa predkapitalističkim i civilizirano sa kapitalističkim, nego i u implikaciji da su humanistički prefiksirane kontingencije društva predestinirane odnosima moći, tj. da pripadaju politički i povijesno netangibilnom, prirodno prefiksiranom metapolitičkom registru.

Konzekventno, sami odnosi moći u kapitalizmu, tj. kapitalizam kao odnos moći danas od paradigmatičnog demokratskog društva Prvog svijeta i njegove periferije (njemu gravitirajuće periferije) ne biva percipiran kao odnos moći, odnos dominacije, nego kao neutralni, tehnicistički prefiksiran format organizacije modernističkog progressa koji je najoptimalnije sinkroniziran sa istim progresom kako ga definiraju humanistički projekti. Na sličan način na koji se efekt kapitala (eksploatacija, radikalna klasna podjela, imperijalizam, rasizam itd.) u Prvom svijetu kapitala tumači kao odraz inkonzistencija, a ne konzistencija kapitalizma, na isti se način uloga humanističkih projekata u procesima reorganiziranja i racionalizacije dominantnih modela eksploa-

tacije i kapitala samog, tumači kao kohabitualna, ali ne i inherentno te apriorno epistemološki i teleološki povezana. Nalazimo dakle da je ova povezanost na snazi upravo u ovom, strukturalno povezanom, obliku.

Iako kolonijalizam danas, u doba suvremenog kapitalizma i kapitalističke globalizacije, nije politički i nominalno eksplicitan sustav dominacije, kolonijalizam je i dalje najegzemplarniji operacionalni oblik organiziranja eksploatacije, održanja i epistemološke racionalizacije dispariteta u raspodjeli društvenog bogatstva. U tom smislu, te s obzirom da uzusi humanističkog projekta koji proizvode dihotomiju između kapitalističke, humanistički prefiksirane ljudskosti i ostalih “oblika ljudskog” danas zauzimaju centralno mjesto u ideološkoj strukturi suvremene kapitalističke hegemonije i njenih operacionalnih i epistemoloških logika, nužno je artikulaciju geneze sinkroniziranja humanističkih projekata i principa (re)organizacija kapitalizma locirati u doba kada je kolonijalizam još bio eksplicitan politički projekt.

Dekolonijalni teoretičar Walter Mignolo, čiji teorijski rad prvi put u nekadašnji jugoslavenski prostor inaugurira Marina Gržinić 2008. godine u ljubljanskoj Reartikulaciji (Gržinić, 2008a), vezu između kolonijalizma i modernosti nalazi u kontekstu dekolonijalnog iščitavanja povijesti progresije humanističkih projekata, koja je ujedno i povijest ideološke racionalizacije Prvog svijeta u procesu kreacije i održanja danas prisutne kolonijalne podjele svijeta. Artikulaciju Mignolova rada u ovom momentu razrade ili u ostatku ovog rada treba shvatiti kao artikulaciju koja objedinjuje analizu historijske progresije uspostave (kolonijalne) epistemološke hegemonije Prvog svijeta i analizu progresije integracije humanističkih narativa u ovu epistemologiju. Pišući o konceptualizaciji čovjeka i humanoga u doba renesanse, Mignolo navodi:

“Postojala je bliska veza između koncepta čovjeka (kao ljudskog bića) i ideje ‘humanog’ (humanities) kao glavne grane višeg znanja ili obrazovanja kako u europskim sveučilištima, tako i u njihovim ograncima u kolonijama (sveučilišta u Mexicu i Peruu koja su osnovana 1550-ih, a Harvard 1636.) Ako je *čovjek* stajao za *ljudsko biće* (na štetu žene, nekršćana, nebijelaca i homoseksualaca), humanosti su kao viša grana znanosti bile modelirane na konceptu i pretpostavkama o *humanom*, koje su, ovom logikom, bile modelirane u skladu sa percepcijom *čovjeka*” (Mignolo, 2006: 312).¹

Mignolovu tvrdnju tumačimo na način da ekvivalenciju između pretpostavljenih ideja subjekta i humanosti, definiranu unutar ovakvih epistemoloških koordinata, vidimo kao implikaciju postojanja koherentne veze između (funkcije) humanističkog projekta i dominantnih odnosa moći u vremenskom okviru formacije međuodnosa moderne kapitalističke države i kolonijalizma. Projekt kolonijalizma u tom smislu treba shvatiti kao projekt nametanja definicija značenja humanističkog projekta (te značenja ljudskoga) u okviru institucionalnih i epistemoloških procesa normativizacije univerzaliziranja jedne partikularne ideje o značenju humanističkog projekta i/ili ljudskosti uopće. U vezi sa načinom na koji je kolonijalna epistemologija u široj vezi sa

¹ Naime, iako se Mignolo referira na znanje o “humanom” (ljudskom), ovdje se nesumnjivo radi o analizi forme monopolizacije cijelog spektra pristupa definiranju ljudskoga.

uzusima sadržanim u humanističkim projektima konfigurirala interpretaciju svijeta, prominentni peruanski dekolonijalni teoretičar Anibal Quijano, smatra:

“Intersubjektivni univerzum proizveden od cijele eurocentrične kapitalističke kolonijalne moći je elaboriran i formaliziran od Europljana te uspostavljen u svijetu kao ekskluzivno europski projekt i kao univerzalna paradigma znanja i relacije između čovječanstva (kao humanosti) i ostatka svijeta” (Quijano, 2007: 171-172).

Kolonijalizam, tj. tumačenje kapitalizma kao supernarativa organizacije odnosa dominacije kao kolonijalnih odnosa je esencijalno bitno u kontekstu razumijevanja uloge humanističkog projekta Prvog svijeta kao onog projekta koji postulira formiranje takvih odnosa dominacija kao odnosa između, kako je Quijano primijetio, čovječanstva koje nosi humane prefikse i ostatka svijeta koji je navodno uskraćen za iste prefikse.

Progresija povezivanja uzusa humanističkog projekta i logike kapitalističkog poretka, kao podteksta ili pak nadnarativa proizvodnje koherencije između projekta izvlaštenja i racionalizacije izvlaštenja, ujedno je progresija sukcesivne transformacije partikularnog monopola na definiranje ljudskosti iz jednog oblika u drugi. A ovo je fundamentalna poveznica koja progresiju interpretacije projekta modernosti stavlja u striktni odnos s reprodukcijama epistemološke logike jedne iste strukture izvlaštenja i njenih ideologija. Locirajući ove procese u geovremenski okvir, Mignolo u referenci na prominentnog argentinsko-meksičkog dekolonijalnog mislioca, Enriquea Dussela, naglašava kako je:

“Locirajući nastanak modernosti na kraj 15. stoljeća, tj. na europsko ‘otkriće’ ‘Novog svijeta’, Dussel stavlja naglasak na rano moderni / kolonijalni period u period europskog pomjeranja iz periferne situacije u odnosu na islam, u središnju poziciju u relaciji sa konstituiranjem španjolskog carstva, istjerivanjem Maora i uspjehom transatlantske ekspanzije. U toj konfiguraciji Amerike su postale prva periferija modernog svijeta i dio mita o modernosti” (Mignolo, 1995: xi).

Bitno je primijetiti da se, sa referiranjem na Dusselov rad, uspostavlja direktna veza između pojavljivanja specifične verzije modernosti (i u njemu sadržanih humanističkih retorika) i kolonijalističke ekspanzije Europe kao specifične transverzale moći. Praveći vezu između teritorijalne ekspanzije Zapada i impozicije zapadnjačke definicije humanoga (u smislu ljudskoga), Mignolo napominje:

“Na kraju petnaestog stoljeća granice su bile konstituirane ne samo u geografskim terminima u vezi sa ekstenzijama, tj. limitima Atlantskog oceana, nego i u terminima granica humanog. Ovakav poredak još nije bio otvoreno kronološki, ali je postao takav u osamnaestom stoljeću” (Mignolo, 1995: xi).

Ovo se dakako tiče ranih faza nečega što bi se moglo nazvati sinkronizacijom odre-

đenih aspekata kršćanske teologije i ranih modela modernosti koji su subjektivizirane oblike impozicije partikularne logike konvertirali u univerzalističku aureolu u vezi s definicijom ljudskoga. Po Anibal Quijanu:

“Pojavljivanje ideje ‘Zapada’ ili ‘Europe’ je bilo određeno enuncijacijom identiteta – što jest, radilo se o tome da su se relacije sa drugim kulturnim iskustvima ili različitostima počele temeljiti / biti percipirane kao odnosi između identiteta. Ali, toj ‘europskoj’ ili ‘zapadnoj’ percepciji u njenoj punoj formaciji, ove različitosti temeljene na identitetu su ujedno postale bitnije od svih ostalih nejednakosti u hijerarhijskom smislu. Takve nejednakosti su percipirane kao da pripadaju prirodi: samo je europska kultura racionalna, samo ona može gažiti subjekte – ostali nisu racionalni, oni ne mogu biti ili proizvoditi subjekte” (Quijano, 2007: 173-174).

Quijanovu tvrdnju nalazimo važnom ne samo zbog autorovog prepoznavanja ideološke funkcije enuncijacije identiteta, nego i zbog funkcije pripisivanja viška racionalističkih potencija određenom subjektu u hijerarhijama eksploatacije koje održava nekad političko eksplicitni, danas demokratsko–kapitalistički, “postmoderni” kolonijalizam. S obzirom da eurocentrični monopoli na definiranje ili upotrebu modernističkih prefiksa višak privilegija dodjeljuju sami sebi jer su isti viškovi navodno predestinirani ili “prirodni”, impozicije (principa) humanističkog projekta od Europe vanjskom svijetu (koloniji), dakle variraju po pitanju forme, tj. povijesnog oblika nekoga humanističkog projekta. Po Mignolu:

“Građani, stranci, pasoši, dio su kratke povijesti istog paketa koji je konstruirao imperijalnu ideju o ‘humanom’ prateći granicu razlikovanja između “manje ljudi” i “neljudi”. Paradigma humanog definirana od kršćanskih pismenjaka u vrijeme renesanse postala je paradigma ‘građanina’ definirana od sekularnih filozofa za vrijeme prosvjetiteljstva. ‘Građanin’ je okvir koji je dopustio definiciju ‘stranca’ koja je bila prijevod, u sekularnim terminima, kršćanske definicije ‘pagana’ ili ‘uznika’” (Mignolo, 2006: 314).

Mignolov opis kontura društvenog razlikovanja koje je europski kolonijalizam izjednačio sa modernističkim principima nam je bitan u smislu u kojemu proces humanizacije lociramo, ne kao proces konstrukcije neke nove matrice diferencijacije, nego kao proces strukturiranja matrice društvenog diferenciranja koja razlikovanje između ljudskoga i manje ljudskoga nameće kao jedinu vrstu društvene diferencijacije. Društvo kao formacija otvorena komodificiranju u tom smislu biva “humanizirano” u kontekstu u kojemu se normalizira sâm model razlikovanja između humanoga koje ima višak privilegija u eksploataciji i manje humanoga koje se tretira kao nositelj manjka istih privilegija. Cijeli je ovaj proces ideološki proces strukturiranja viška privilegija onim subjektima koji su označeni kao takvi kojima te privilegije navodno inherentno pripadaju, što se konzekventno odnosi i na strukturiranje, delegaciju i racionalizaciju viška privilegija epistemologijama i hijerarhijama eksploatacije organiziranim od

privilegiranih subjekata. U ovom se smislu, univerzalizam, kao rezultat univerzaliziranja partikularne definicije značenja ljudskog i oblika političke i ideološke organizacije ljudskog, ukazuje kao karakteristika hegemonije koja je sposobna fundamentalne lokuse enuncijacije svoje logike zadržati istima (na isti način na koji prisvaja pravo na utilizaciju većine globalnog bogatstva u materijalnom smislu), ali ih i transformirati u druge narative koji su navodno oblici antagonizma naspram njih samih.

Radi se zapravo o tome da eurocentrični monopol u vezi s interpretacijom ljudskoga, impoziciju kapitalizma – onima koje definira kao “manje ljude” ili “neljude” – ujedno predstavlja i kao uništenje barijera u njihovom pristupu “ljudskosti”. Ovo, naravno, svjedoči tome da eurocentrizam kao epistemološka hegemonija i dalje zadržava kontinuitet u monopolu na definiciju ljudskosti, ali i na definiciju stupnja ljudskosti koji politički oblici organizacije ljudskog unutar tzv. “civilizacijskog narativa” sadržavaju. Sukcesija oblika interakcije između humanističkih projekata i kapitalizma kao eurocentričnog i/ili kršćanskog projekta Prvog svijeta na taj je način samo oblik progresije u intenzifikaciji procesa podvrgavanja ljudi logici kapitala pod aureolom humanističkog projekta. Mignolo argumentira da:

“Samopojmanje europske renesanse je, bazno rečeno, reflektirano u vremensko prostornoj matrici koja je korespondirala religijskom i alfabetsko-historiografskom imaginariju podržanom izumom tiskarskog stroja. Ova matrica je transformirana u kasnom osamnaestom stoljeću kada je alfabetsko-historiografski imaginarij zamijenjen pojavom novog tipa diskursa, političkom ekonomijom. Politička ekonomija se pojavila zajedno sa geopolitičkim konceptom vremena koji je zamijenio, na Zapadu, hegemoniju kršćanske ideje o vremenu i prostoru” (Mignolo, 2002: 928).

Iako je matrica transformacije ideja o vremenu i prostoru, koju vidimo i kao matricu transformacije ideja o organizaciji vladanja, u eri rane automatizacije proizvodnje bila utemeljena na nužnostima fleksibilizacije monarhističko-rojalistički prefiksiranih oblika vladanja i kasno feudalnih principa organizacije proizvodnje, sam imperativ fleksibilizacije onih rigidnih aspekata vladanja i organizacije proizvodnje, tj. eksploatacije, ostao je esencijalni imperativ i ideja vodilja kasnijih transformacija, fleksibilizacija onih rigidnosti sustava koji su se pokazivali kao aktualne ili kontingentne barijere rekonfiguriranju, reorganizaciji i modernizaciji dominantnih modela organizacije eksploatacije i organizacije ideoloških logika koje ih racionaliziraju. Naglašavamo da se ovdje radi o fleksibilizaciji samo onih rigidnih aspekata organizacije proizvodnje i sustava moći koji se tiču metodologije organizacije eksploatacije i epistemološke perpetuacije centralnosti uloge Prvog svijeta u širem kontekstu formacije modernog svijeta, a ne o rekonfiguraciji epistemoloških centralizama i privilegija u distribuciji globalnih resursa.

Ovako formatirana matrica transformiranja onih rigidnosti vladanja i organizacije proizvodnih odnosa koje predstavljaju barijeru kapitalizmu na snazi je dakle i danas, u periodu globalizacije kapitalizma. To se odražava u stupnju monopola koju današnji Prvi svijet kapitala polaže na tumačenje funkcije modernističkog progressa te u formaciji takve modernističke epistemologije u kojoj ideologija “istine” o predestiniranom